

Psychomotorische therapie bij schizofrenie

The TOPFIT study
'The Outcome of Psychosis and Fitness Therapy'

Thomas Scheewe: Onderzoeker en psychomotorisch therapeut, UMC Utrecht, Hogeschoolhoofddocent Psychomotorische Therapie-Bewegingsagogie (Hogeschool Windesheim)

PMT en schizofrenie

Drie fasen van behandeling:

- Crisis (Psychotische) fase
  - Pragmatisch, activerend, structurerend werken
    - » ontspanning bieden, afleiding bieden ('verleiden tot')
  - Observatie (bijdrage vakspecifieke en algemene diagnostiek en evaluatie effect behandeling)
  - Vooral bewegingsgericht aanbod
  - Structuur, veiligheid, verlagen stress

De ijsvogel

PMT en schizofrenie (2)

- Stabilisatie & rehabilitatie fase
  - Pragmatisch, oefengericht en inzichtgevend
  - Verminderen van risico of terugval
  - Verbeteren (psycho-sociaal) functioneren
  - Bewegingsgericht en lichaamsgericht aanbod:
    - Stress management training
    - Ontspanningsmethodieken
    - Fitness / Running therapie
    - Sport-reïntegratie
    - Focaal inzichtgevende therapie (op indicatie)

PMT: **p**rachtig **p**ositief **p**ro-actief

maar: **P**ieuwwwww...

Bewegingsgerichte PMT

- Aantal studies vindt:
  - Positief effect van fitness op symptomen van schizofrenie, psychisch welbevinden, spanningsklachten en kwaliteit van leven (Acil et al, 2008; Beebe et al, 2005; Bradshaw et al, 2005; Chamove, 1986; Duraliswamy et al, 2007; Faulkner & Biddle, 1999; Pajonk et al, 2008; Vancampfort et al 2010)
  - Positief effect van fitness op stemmingsklachten (Tkachuk & Martin, 1999; Knapen et al, 2009; Lodge, 2007; Pelham et al, 1993)
- Maar:
  - Andere studies vinden geen effect op symptomen van schizofrenie (Ball et al, 2001; Kwon et al, 2006)
  - Methodologisch veel tekortkomingen in studies

Lichaamsgerichte PMT (1)

Acta Psychiatr Scand, 2012 Apr 6. doi: 10.1111/j.1600-0447.2012.01865.x. [Epub ahead of print]

Yoga in schizophrenia: a systematic review of randomised controlled trials.
 Vancampfort D, Vansteelandt K, Scheewe T, Probst M, Knapen J, De Hert A, De Hert M.

Conclusies:

- 3 RCT's
- Minder psychopathologie (pos + neg symp) na yoga dan fitness of wachtlijst
- Meer toename HRQoL (WHO_QoL_Bref)
  - Fysiek, psychologisch, sociaal, omgeving
- Maar beperkt aantal studies: indicatie effect & geen dosis-effect uitspraak te doen

Lichamelijke activiteit

Characteristic	Group		P
	Patients (n = 62)	Controls (n = 52)	
MVPA (≥ 3 MET; min/day) ^{a,d}	136.4 $\pm$ 70.2	185.2 $\pm$ 68.6	0.005 ⁺
Total energy expenditure (kcal/day) ^a	2897 $\pm$ 582	3036 $\pm$ 455	0.001 ⁺
Active energy expenditure (kcal/day) ^{a,c}	718 $\pm$ 595	965 $\pm$ 421	0.002 ⁺
Steps (steps/day) ^a	8040 $\pm$ 3072	8884 $\pm$ 2837	0.16
Lying down (hours/day) ^b	11.4 $\pm$ 2.1	8.6 $\pm$ 1.2	<0.0001 ⁺
Sleeping time (hours/day) ^b	9.2 $\pm$ 1.9	6.5 $\pm$ 1	<0.0001 ⁺

Lichaamsgerichte PMT (2)

Clin Rehabil, 2012 Jul 27. [Epub ahead of print]

Progressive muscle relaxation in persons with schizophrenia: a systematic review of randomized controlled trials.
 Vancampfort D, Cornell CU, Scheewe TW, Probst M, De Hert A, Knapen J, De Hert M.
 University Psychiatric Centre Catholic University Leuven, Campus Kortenberg, Kortenberg, Belgium.

Conclusies:

- 3 RCT's, 146 patiënten
- Acute angstreductie
- Acute verlaging psychologische stress
- Verbetering subjectief gevoel welbevinden
- Geen studies vwb algemene psychopathologie
- Geen uitspraak dosis-effect relatie

Lichamelijke activiteit (2)

- Patiënten en controles zijn beiden minder actief tijdens het weekend

Associaties met gezondheid:

- Vooral fitheid maar ook hoeveelheid fysieke activiteit negatief geassocieerd met ernst van negatieve symptomen
- Alleen fitheid (niet activiteit) negatief geassocieerd met BMI

Aanleiding & Relevantie

The TOPFIT study

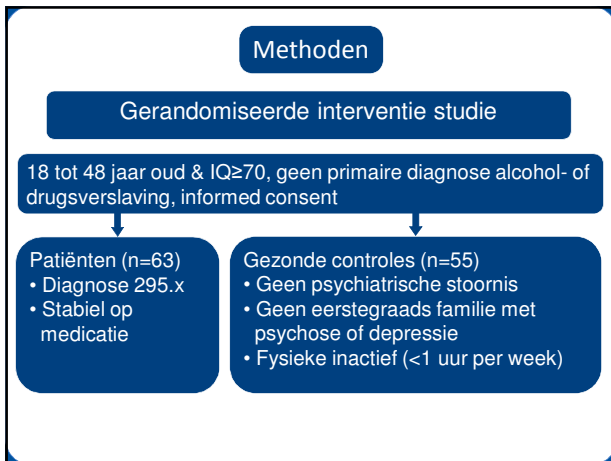
Onderzoek naar het effect van fitnesstherapie op:

bij patiënten met schizofrenie en gematchte gezonde controle subjecten

Een gerandomiseerd interventiestudie (RCT)

Funding: UMC Utrecht, Diabetes Fonds, Lilly, Janssen, NVPMT

Demografische en klinische variabelen

	Patients (n = 63)		Controls (n = 55)		F	p
	EX (n = 31)	OF (n = 32)	EX (n = 27)	LaU (n = 28)		
Age (years)	29.2 ± 7.2	30.1 ± 7.7	29.8 ± 8.3	28.8 ± 7.3	.07	.80
Height (cm)	179.1 ± 11.0	176.8 ± 7.1	179.9 ± 10.5	176.5 ± 9.6	.03	.86
Weight (kg)	84.6 ± 19.5	81.5 ± 19.1	77.8 ± 16.2	74.9 ± 12.3	4.51	.04
Gender (M : F)	23 : 8	23 : 9	18 : 9	18 : 10	.79 ^a	.37
BMI (kg/m ²)	26.6 ± 6.6	26.0 ± 5.5	23.9 ± 3.5	24.0 ± 3.2	6.60	.01
Parental educational (level (count))	1(1), 3(1), 4(7), 5(14), 6(4), 7(4)	2(2), 3(1), 4(3), 5(11), 6(11), 7(4)	4(2), 5(9), 6(8), 7(8)	2(1), 4(4), 5(9), 6(10), 7(4)	6.79 ^a	.34
Smoking (cigarettes/day)	11.9 ± 11.4	11.7 ± 9.7	1 ± 4	1.6 ± 5.9	52.03	<.001
IQ (D-155) ^b	85.5 ± 11.4	88.9 ± 18.8	110.3 ± 13.8	105.9 ± 13.7	58.13	<.001

Matching:

1. Leeftijd
2. Geslacht
3. Socioeconomische status

Metingen

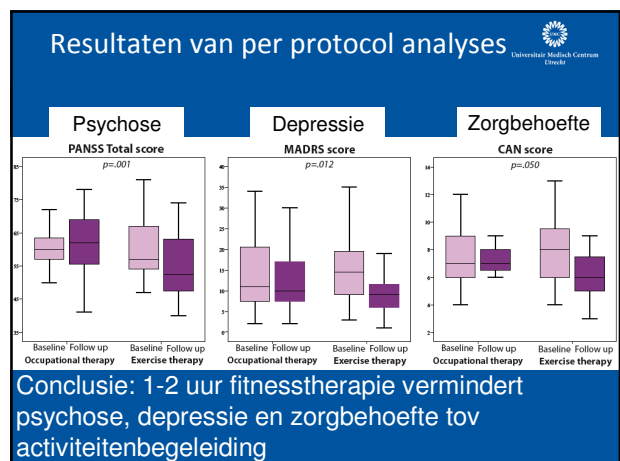
- Voor loting en na 6 maanden interventie:
  - Mentale gezondheid
    - Psychotische symptomen (PANSS)
    - Depressieve symptomen (MADRS)
    - Zorgbehoefte (CAN)
  - Lichamelijke gezondheid
    - Cardiorespiratoire fitheid
    - BMI
    - Metabool syndroom
  - Breinveranderingen (3 Tesla MRI)
    - Globale breinvolumes, hippocampus volume, cortical thickness

Demografische en klinische variabelen

	Patients (n = 63)		Controls (n = 55)		F	p
	EX (n = 31)	OF (n = 32)	EX (n = 27)	LaU (n = 28)		
Age (years)	29.2 ± 7.2	30.1 ± 7.7	29.8 ± 8.3	28.8 ± 7.3	.07	.80
Height (cm)	179.1 ± 11.0	176.8 ± 7.1	179.9 ± 10.5	176.5 ± 9.6	.03	.86
Weight (kg)	84.6 ± 19.5	81.5 ± 19.1	77.8 ± 16.2	74.9 ± 12.3	4.51	.04
Gender (M : F)	23 : 8	23 : 9	18 : 9	18 : 10	.79 ^a	.37
BMI (kg/m ²)	26.6 ± 6.6	26.0 ± 5.5	23.9 ± 3.5	24.0 ± 3.2	6.60	.01
Parental educational (level (count))	1(1), 3(1), 4(7), 5(14), 6(4), 7(4)	2(2), 3(1), 4(3), 5(11), 6(11), 7(4)	4(2), 5(9), 6(8), 7(8)	2(1), 4(4), 5(9), 6(10), 7(4)	6.79 ^a	.34
Smoking (cigarettes/day)	11.9 ± 11.4	11.7 ± 9.7	1 ± 4	1.6 ± 5.9	52.03	<.001
IQ (D-155) ^b	85.5 ± 11.4	88.9 ± 18.8	110.3 ± 13.8	105.9 ± 13.7	58.13	<.001

Verschillen:

1. Patiënten hogere BMI dan gezonde controles
2. Lager IQ dan controles

Maximale inspanningstesten: 'de gouden standaard' voor het meten van cardiorespiratoire fitheid

Verbeter fitness therapie het maximaal wattage bij schizofrenie patiënten en gezonde controles? (W_{peak})

time X intervention: $p < .001$; time x group x intervention: $p = .09$

Is er verschil in fitheid tussen patiënten en (inactieve) gezonde controles?

Characteristic	Group		Analyses
	Patients (n=63)	Controls (n=55)	
	Mean $\pm$ SD	Mean $\pm$ SD	F p
Relative VO_{2peak} (ml/min/kg) ¹	31.6 $\pm$ 9.9 ↓	35.9 $\pm$ 5.5 ↑	7.92 <.01
W_{peak} (Watt) ¹	218.5 $\pm$ 51.5 ↓	255.0 $\pm$ 54.1 ↑	14.06 <.001

Conclusie: Verschil van 3.5 ml/min/kg VO_{2peak} komt, los van andere risicofactoren, overeen met een > 13% verhoogd mortaliteitsrisico (Kodama 2009; Meyers 2002)

Effects of high aerobic intensity training in patients with schizophrenia—A controlled trial

JORN HEGGELUND, GEIR E. NILSBERG, JAN HOFF, GUNNAR MORKEN, JAN HELGERUD

	High aerobic intensity training (n = 12)		Computer game training (n = 7)		Difference pre-post between groups
	Pre	Post	Pre	Post	
VO_{2peak} (l/min), mean $\pm$ s	3.17 $\pm$ 0.59	3.56 $\pm$ 0.68***	3.03 $\pm$ 0.51	3.09 $\pm$ 0.57	0.33 (0.07 to 0.58) [†]
VO_{2peak} (ml/kg/min), mean $\pm$ s	36.0 $\pm$ 7.4	40.2 $\pm$ 6.6***	38.3 $\pm$ 9.8	37.9 $\pm$ 9.9	4.7 (1.8 to 7.6) [†]
HR (beats/min), mean $\pm$ s	178 $\pm$ 14	180 $\pm$ 14	178 $\pm$ 14	178 $\pm$ 14	-4 (-11 to 3)
V_E (l/min), mean $\pm$ s	95.8 $\pm$ 21.0	103.0 $\pm$ 17.1	91.2 $\pm$ 19.9	94.7 $\pm$ 22.1	3.7 (-6.5 to 13.9)
RER, mean $\pm$ s	1.11 $\pm$ 0.08	1.12 $\pm$ 0.06	1.10 $\pm$ 0.10	1.12 $\pm$ 0.10	0.00 (-0.06 to 0.05)

s, standard deviation; VO_{2peak} , peak oxygen uptake; HR, heart rate; V_E , total pulmonary ventilation; RER, respiratory exchange ratio; CI, confidence interval.
 *** $P < 0.001$, changes from pre- to post-test.
[†] $P < 0.05$, ^{††} $P < 0.01$ differences in changes from pre- to post-test between groups.

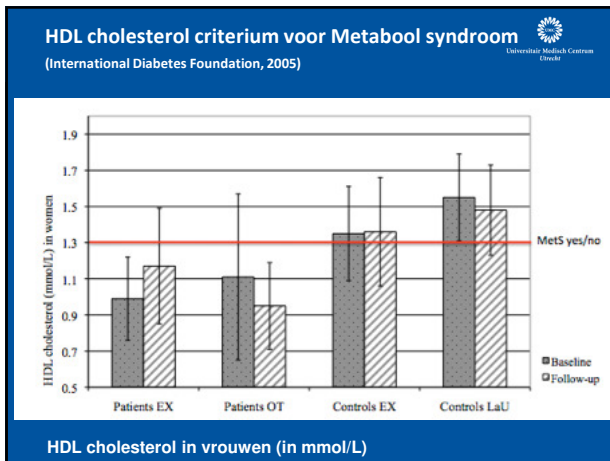
Verbeter fitness therapie VO_{2peak} (in ml/kg/min) bij schizofrenie patiënten en gezonde controles?

time X intervention: $p = .03$

Resultaten van andere lichamelijke gezondheidsparameters

Fitness therapie		Actieve controle groep	
Secondary:	%	Secondary:	%
BMI (kg/m ²)	-1.1	BMI (kg/m ²)	+4.8
BFP (%)	-2.0	BFP (%)	+3.3
MetS (% yes)	-10.0	MetS (% yes)	+5.3
Waist circ. (cm)	-0.1	Waist circ. (cm)	+9
Syst. BP. (mm/hg)	-1.9	Syst. BP. (mm/hg)	+1.6
Diast. BP. (mm/hg)	-1.3	Diast. BP. (mm/hg)	+8
Triglyc. (mmol/L)	-13.5 *	Triglyc. (mmol/L)	-2.4
HDL (mmol/L)	+11.7	HDL (mmol/L)	-2.0
Glucose (mmol/L)	-2.6	Glucose (mmol/L)	-2.0

Conclusie: nauwelijks effect training tav gewicht en metabool syndroom. Alle veranderingen wel in de te verwachte richting

Cortical thickness veranderingen en fitheidsveranderingen

Left medial lobe   Left lateral lobe

- Verbetering fitheid significant gerelateerd aan minder afname (meer toename) cortical thickness in de linker hemisfeer ($t > 2.29, p < 0.024$) in frontale, temporale en cingulate cortex in zowel patiënten als gezonde controles
- Op 4 t-waarden na in rechterhemisfeer dezelfde effecten, ware het niet significant.

Effect fitness op globale breinvolumes

Outcome variables	Patients (n=32)				Controls (n=52)			
	EX (n=18)		OT (n=14)		EX (n=25)		LaU (n=27)	
	Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD	Mean	SD
Intracranial volume								
Baseline	1520.78	139.35	1526.12	130.35	1506.82	135.55	1535.82	132.46
Follow-up	1519.35	139.82	1524.62	131.20	1507.35	135.86	1535.09	132.05
Total cerebrum								
Baseline	1100.35	111.51	1104.70	96.90	1113.52	103.03	1134.79	99.35
Follow-up	1098.33	110.60	1102.11	100.05	1110.21	102.04	1134.26	97.09
Gray matter								
Baseline	590.54	54.75	600.95	53.41	606.90	55.91	623.83	51.37
Follow-up	589.23	52.26	596.55	58.40	602.12	56.75	622.31	50.02
White matter								
Baseline	509.81	66.49	503.75	59.99	506.62	52.67	510.96	56.04
Follow-up	509.09	67.29	505.56	59.14	508.09	52.20	511.95	55.94
Lateral ventricle								
Baseline	16.89	7.92	17.88	9.90	14.39	8.10	14.64	9.04
Follow-up	17.09	7.96	18.21	10.42	14.77	8.32	14.43	8.91
Third ventricle								
Baseline	.84	.42	.93	.49	.58	.28	.70	.28
Follow-up	.84	.39	.96	.56	.59	.29	.67	.27
Hippocampal volume								
Baseline ¹	8.01	.80	7.99	.70	8.07	.66	8.13	.87
Follow-up ¹	7.93	.82	8.00	.64	8.06	.64	8.06	.85

Geen significante verschillen tussen de groepen behalve:
Trend-level significant Hippocampus effect

En nu?

- Vervolgonderzoek plannen
- Knelpunten:
  - Uitval en therapietrouw
  - Effectiviteit lichamelijke gezondheid beperkt
- Opties vervolgonderzoek
  - RCT, internationaal
  - Hogere frequentie, langere duur sessies, intensiteit?
  - Interventie op maat?
    - Bewegingsgericht
    - lichaamsgericht
- Compliance verbeteren door:
  - Motivational interviewing?
  - Inzet familie/vrienden/supporters?

Breinvolume verandering en fitheidsverandering

Outcome variables	All subject with two MRI-scans					
	W _{week} Change In healthy controls only			W _{week} Change Additive in patients		
	B	T	P	B	t	P
Cerebral volume	-.001	-.012	.990	.164	2.030	.045
Gray matter	-.019	-.302	.763	.159	1.911	.059
White matter	.018	.346	.730	.005	-.077	.939
Lateral ventricle	.002	.327	.745	-.018	-2.138	.035
Third ventricle	.0003	.661	.510	-.002	-2.539	.013
Hippocampal volume ¹	.639	.731	.467	.236	.205	.838

Alleen in patiënten, elke WATT verbetering in fitheid leidt tot:

1. Cerebrale stof volume toename (of minder afname)
2. Laterale en derde ventricel volume afname (of minder toename)
3. Trend-level cerebrale grijze stof volume toename (of minder afname)

De ijsvogel: prachtig

Vragen?

Universitair Medisch Centrum
Utrecht

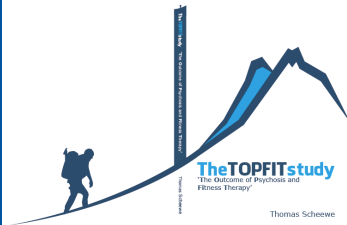
Onderzoeksteam:

Rudolf Magnus Institute of Neuroscience
UMC Utrecht, the Netherlands

- Prof. dr. René Kahn
- Prof. dr. Frank Backx
- Dr. Wiepke Cahn
- Prof. dr. Hilleke Hulshof Pol
- Dr. Neeltje van Haren
- Dr. Tim Takken
- Dr. Gayane Sarkisyan
- Anna Kroes
- Drs. Maria de Glint
- Dr. Hugo Schnack
- Dr. Martijn van den Heuvel
- Dr. Rachel Brouwer
- Alle stagiaires
- All deelnemers

Regionale mentale gezondheidszorg instellingen

- Altrecht Mental Health
- GGZ Duin- en Bollenstreek, Voorhout
- GGZ Friesland, Heerenveen

Thomas Scheewe